

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 7.060101 – „ПРАВознавство”

для студентів юридичного факультету

Львів 2006

Левицька Г.Р., Лунь З.І., Стецюк П.Б., Чушенко В.І.

Конституційне право України: Плани семінарських занять. – Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005.- 55с.

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (Протокол № ... від .....грудня 2005 року).

Друкується за рішенням видавничої комісії юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основною метою вивчення дисципліни „Конституційне право України” є формування вміння правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, знати та вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство.

Семінарські заняття проводяться з найважливіших тем „Конституційного права України” і мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів, набуття ними необхідних навичок для практичної діяльності, вирішення конкретних юридичних справ, застосування чинного законодавства.

Юридична література для всіх тем курсу „Конституційне право України”:

Довідники та енциклопедії:

- ✚ Коментар до Конституції України. - К.: Ін-т законодавства ВР України, 1998.
- ✚ Юридична енциклопедія. Т. 1-6. – К.: В-цтво „Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2002.
- ✚ Конституційне законодавство України (законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення) Зб. нормативних актів у 2 кн.- К.: Атака, 2004.
- ✚ Конституційний Суд України: Рішення.Висновки. 1997-2005.-Т.1-4 К.:Юрінком Інтер, 2001-2005.
- ✚ Правові позиції Конституційного Суду України в рішеннях та висновках (1997-2003).-К.: Атака, 2003.

Підручники та посібники:

- ✚ Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. пос.- К.: Атіка, 2004.
- ✚ Кравченко В.В. Конституційне право України у визначеннях та схемах.- К.: Атіка, 2002.
- ✚ Конституційне право України: Підручник / За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського
- ✚ Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка.- К.: Наукова думка, 2002.
- ✚ Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник.- К.: Юрінком Інтер, 2002.
- ✚ Стецюк П.Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму. Ч. 1, Ч.2.- Львів: Астролябія, 2004.

- ✚ Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн.-К.: Артек, 2000.
- ✚ Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навч.посібник.-К.: Центр навч. літератури, 2003.
- ✚ Мелешенко В.Ф. Основи конституційного права України:Курс лекцій для студентів юридичних вузів та факультетів.-К.: Вентурі, 1995.
- ✚ Конституційне право України / За ред. Погорілка В.Ф., Тація В.Я., Тодики В.М._У.: УЦПС,1999.
- ✚ Тодыка Ю.Н., Супрунюк Е.В. Конституционное право Украины: отрасль права и наука:Уч. Пособие.-Симферополь: Таврида, 1997.
- ✚ Чушкенко В., Заяць І. Основи конституційного права України / Правознавство. - „Новий світ”, Льві, 2003.
- ✚ Дністрянський С. Теорія Конституції.- В кн. Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст.-Львів,1999.
- ✚ Sagan S. Prawo konstytucyjne Rzeczpospolitej Polskiej.-Warszawa, 2001.
- ✚ Кельзен Г. Чисте правознавство.-К.:”Юніверс”,2004.
- ✚ Жаке Ж.-П. Конституционное право и политические институты.Уч.пособие /Пер. с франц.- М., 2002.
- ✚ Маунц Т. Государственное право Германии.-М., 1959.
- ✚ Кутафин О.Е. Предмет конституционного права.-М.:Юрист,2001.

Заняття 1, 2, 3. Конституційне право України як галузь права і як юридична наука.

1. Предмет і методи конституційного права України як галузі права. Поняття конституційного права України як галузі права.
2. Місце і роль конституційного права у системі права України.
3. Системно-структурна характеристика конституційного права України.
4. Поняття, особливості та класифікація норм конституційного права України.
5. Поняття, види та особливості інститутів конституційного права України.
6. Конституційно-правові відносини: поняття, суб’єкти, об’єкти. Юридичні факти у конституційному праві України.
7. Джерела конституційного права України права: поняття, особливості, види.

Теми для обговорення:

1. Чи вважаєте Ви, що Декларація про державний суверенітет України і

Акт проголошення незалежності України є джерелами конституційного права України? Чи є вони формами права?

2. Чому Конституцію визначають основним джерелом права?
3. Яке значення норм-принципів, норм-цілей у конституційному праві?
4. Обгрунтуйте тезу: „Конституційне право – право політичне”.

Контрольні запитання:

1. Які відносини регулює конституційне право України?
2. Дайте визначення конституційного права України як галузі права.
3. Чи можна стверджувати про наявність єдиного методу правового регулювання у конституційному праві?
4. Як проявляється імперативний метод у конституційному праві?
5. Проілюструйте структуру конституційного права України.
6. Що собою представляє система конституційного права України?
7. Назвіть інститути конституційного права України.
8. Чому конституційне право є правом публічним?
9. Назвіть приклади джерел Конституційного права України.
10. Назвіть особливості норм конституційного права України.

1. Поняття, предмет та система конституційного права України як галузевої юридичної науки.
2. Функції та методологія науки конституційного права.
3. Основні етапи розвитку науки державного та конституційного права в Україні. Напрямки розвитку науки конституційного права у перспективі.
4. Конституційне право України як навчальна дисципліна.

Теми для обговорення:

1. Чи можна виділити серед функцій науки конституційного права основні?
2. Чи можна стверджувати, що у радянський період наука

конституційного права розвивалася?

Контрольні запитання:

1. В чому відмінність конституційного права як галузі права і як галузі юридичної науки?
2. Назвіть вчених-конституціоналістів радянського періоду, що зробили вкладу науку.
3. Назвіть українських вчених конституціоналістів.
4. Назвіть джерела науки конституційного права.
5. Чи можна ототожнювати джерела галузі і науки конституційного права?
6. Які першочергові завдання має виконувати наука конституційного права?
7. Дайте визначення поняття конституційне право України як навчальна дисципліна.

Основна література

1. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38.- Ст. 502.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
3. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
4. Поваляєва М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки, критерії розмежування // Право України.-№5.-2000.-С.20-23.
5. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України.-2002.-№3.-С.8-16.
6. Погорілко В., Федоренко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки, види // Право України.-2004.-№2.
7. Степанюк О. Норми конституційного права України. – Чернівці, 1994. - 96 с.
8. Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст. Львів, 1999. - 232 с. (С.8-16, 44-59).
9. Стецюк П. Юрій Панейко (1886-1973) // Вибори і демократія. - 2005.- № 3 (5). - С.50-53.
10. Шаповал В.М. Конституція як форма (джерело) конституційного права

Додаткова література

1. Вчені-юристи України. Довідник. К.:1998.- 609 с. (с.39-46, 212-245).
2. Кутафін О.Е. Предмет конституційного права. – М.: Юрист, 2001. – 444 с. (С.9- 42).
3. Стецюк П. До 100-річчя від дня народження С.Е.Базилевича // Право України. - 1999. - № 2.
4. Терлецький Д. Джерела конституційного та міжнародного права: співвідношення та взаємодія//Право України.-2005.-№9.-С.131-135.
5. Тодыка Ю.Н. Конституційне право України: отрасль права, наука, учебна дисципліна: Учебное пособие.- Харків: “Фолио”: “Райдер”, - 1998.- 292с.
6. Шаповал В. Перспективи розвитку науки конституційного права в Україні // Право України.- 1996.- № 9.- С. 49-52.
7. Шаповал В. Основні характеристики конституційного права // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. № 6. - С.60-70.

Заняття 4, 5. Основи теорії конституції. Конституція – Основний Закон України.

1. Передумови виникнення конституції. Основні теорії конституції.
2. Поняття та суть конституції. Соціальна сутність конституції.
3. Ознаки та юридичні властивості (особливості) конституції держави.
4. Основні функції конституції.
5. Класифікація сучасних конституцій.
6. Зміст та структура Конституції України.
7. Реалізація Конституції України.
8. Конституційні закони.
9. Основні етапи розвитку української конституції.
10. Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року: передумови, стадії.
11. Розвиток конституційного процесу після прийняття Конституції

України 1996 р.

12. Поняття, система конституціоналізму. Проблеми становлення сучасного українського конституціоналізму.

Теми рефератів:

1. Порівняльна характеристика конституційних проектів: „Начерки Конституції Республіки” Григорія Андрузького(1850); „Вольний Союз – Вільна Спілка” Михайла Драгоманіва (1884); „Основний Закон Самостійної України Спілки народу українського” Миколи Міхновського (1905).
2. Конституційне законодавство Української Народної Республіки, Західно-Української Народної Республіки; Карпатської України.
3. проект Конституції ЗУНР Станіслава Дністрянського.

Теми для обговорення:

1. Чи є конституція законом.
2. Чи потрібна конституція державі.
3. Чи є конституція Основним законом держави і суспільства.
4. Чи притаманна Конституції України ідеологічна функція.
5. Складіть алгоритм внесення змін до Конституції України.

Контрольні запитання:

1. Коли і за яких причин появляються конституції у сучасному розумінні?
2. В чому суть установчої влади?
3. Назвіть способи прийняття конституції. Чи можна говорити про певну ступінь легітимності конституції залежно від способу її прийняття?
4. В чому полягає основна суть конституції?
5. Що означає „соціальна сутність конституції”?
6. В чому проявляється політична функція конституції?
7. Що означає верховенство конституції?

8. Як Ви розумієте поняття „Конституція – Основний закон держави”?
9. Яке Ваше ставлення до проблеми „фактична” і „юридична” конституція?
10. Чи мають місце конституційні закони у теорії і практиці конституційного права України?

Основна література

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
2. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38.- Ст. 502.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
4. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Барабаша О.Л. щодо офіційного тлумачення ст.94 та ст.160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституції України). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакц. канд.юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.39-42.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі про здійснення державної влади народом від 05.10.2005// Урядовий кур'єр. - 17.10.2005.
7. Головатий С. Конституція України в системі європейського конституціоналізму // Право України. - 1997.- № 8.-С.3-8.
8. Стецюк П. Основи теорії конституції та конституціоналізму. - Львів: «Астролябія», 2003.- 232 с.
9. Тихонова Є., Юзьков Л. Конституція юридична і фактична // Право України, 1992, № 1.- С. 3-10.
10. Шаповал В. Основний закон держави // Віче.-1996.-№ 3.-С.27-35.
11. Юзьков Л. Основні положення проекту нової Конституції України // Розбудова держави, 1992, № 5. – С.- 36-39.

Додаткова література

1. Концепція нової Конституції України. // Відомості Верховної Ради Української РСР - 1991.-№ 35.- С. 446.
2. Історія української Конституції. / Упорядн. А.Г.Слюсаренко, М. В. Томенко. — К.: Право, 1997.
3. Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. – Київ: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272с.

4. Корнєєв А. Створення Конституції України (етапи становлення) // Вісник Конституційного Суду України.-2005.-№3.-С.53-62.
5. Святоцький О., Чушенко В. Питання теорії і практики конституціоналізму в Україні // Право України.-1998.-№2.
6. Стецюк П. Конституція України як цінність, гарантія національної державності українського народу. Львів: Астролябія, 2004.- 31 с.
7. Тодыка Ю.Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики: Монография.- Харьков: Факт, 2000. - 608 с.
8. Шаповал В.М. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії // Право України, 1998.- С.25-29.

Заняття 6. Правова охорона конституції України.

1. Поняття та система правової охорони конституції.
2. Нормативно-правові гарантії правової охорони Конституції України:
  - ✚ конституційний контроль та конституційний нагляд;
  - ✚ порядок прийняття та порядок внесення змін до Конституції України;
  - ✚ офіційне тлумачення Конституції України;
  - ✚ конституційна відповідальність
3. Діяльність Конституційного Суду України як однієї із гарантій правової охорони Конституції України: функції, повноваження, акти.
4. Діяльність інших суб'єктів конституційного права у справі охорони Конституції України.

Питання для обговорення:

1. Яке місце займає народ у системі правової охорони конституції взагалі і Конституції України, зокрема?

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення правової охорони Конституції України?
2. Назвіть нормативні гарантії правової охорони Конституції.
3. Назвіть організаційні гарантії правової охорони Конституції.
4. Чи є відмінність між поняттями правова охорона конституції і правовий захист конституції?
5. Назвіть неправові засоби охорони Конституції? Чи можна говорити про

не правовий характер засобів. Якщо йдеться про охорону Основного закону держави?

6. Які засоби є у розпорядженні Президента України у справі охорони Конституції України?
7. Які гарантії правової охорони Конституції Ви можете назвати, крім зазначених у плані семінарського заняття?
8. Які повноваження має Конституційний Суд України щодо внесення змін до Конституції України?
9. Чи може Конституційний Суд України визнати неконституційним закон про внесення змін до Конституції після набуття ним чинності?
10. Чи можна вносити зміни до Конституції України в період воєнного чи надзвичайного стану?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про Конституційний Суд України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 49. - Ст.272.
3. Регламент Конституційного Суду України. Затв. Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.1997 // Вісник КСУ.- 1997.- № 7.
4. Лунь З. Правова охорона конституції: до питання про постановку проблеми // Право України .- 2002.- № 7.- С. 13-17.
5. Лунь З. Конституційний контроль як політико-правова категорія: теоретичні аспекти // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. Львів, 2001. - № 1 -. С. 31-37.
6. Лунь З. До питання про конституційну відповідальність у аспекті правової охорони Конституції України / Проблеми державотворення і захисту прав людини / Матеріали 8 науково-практичної конференції.-Львів, 2002.
7. Наливайко Л. Проблеми визначення поняття, специфічних ознак та функцій конституційної відповідальності у сучасній конституційній теорії // Право України. – 1999. – № 10. – С.45-50.
8. Майданик О. Конституційно - правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти // Право України. – 2001.- №2.- С.92-96.
9. Слідченко І.Д. Тлумачення конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду / Одеська національна юридична академія.- Одеса: Фенікс, 2003.- 234 с.

10. Стецюк П. Основи теорії конституції та конституціоналізму. Частина перша.: Посібник для студентів. - Львів: Астролябія, 2003.- 232 с. (С.194 – 217).
- 11.Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні. Навчальний посібник. К.: Школа, 2003.- 256 с.
12. Шаповал В. Сутнісні характеристики конституційного контролю // Право України. – 2005. №. 3.- С.23-27.

Додаткова література

1. Боботов С.В. Конституционная юстиция (сравнительный анализ). – М.:Наука, 1994.- 127 с.
2. Бориславський Л. Конституційна відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні.-Львів, 2005.-С.102-104.
3. Лунь З.І. Інститут правової охорони конституції в конституційних проектах українських учених і політичних діячів другої половини ХІХ – поч.ХХ ст. // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - Львів.-2000. - № 35.- С.171-175.
4. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України // Право України. – 2001. – №9. – С.6-8.
5. Тесленко М. Умови ефективності правової охорони Конституції//Право України.-2005.-№9.-С.21-24.
6. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції.- К.: Український центр правничих студій, 2001.- 302с., (С.229-295).
7. Хабриева Т.Я. Правовая охрана конституции. – Казань: Изд. Казанского университета, 1995. – 221 с., (С.8-38).

Заняття 7, 8. Основи конституційного ладу України.

1. Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України.

2. Загальна характеристика засад конституційного ладу України:

- ✚ Україна – суверенна держава з республіканською формою правління;
- ✚ поділ влади, визнання та гарантування місцевого самоврядування як одна із засад конституційного ладу;
- ✚ принципи територіальної організації України;
- ✚ Україна – держава, що має намір стати правовою;

- ✚ Україна – демократична держава;
- ✚ Україна – соціальна держава;
- ✚ Україна - світська та національна держава.
- ✚ конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.

3. Гарантії захисту конституційного ладу України.

4. Конституційно-правова характеристика надзвичайного стану та воєнного стану.

Контрольні запитання:

1. Наведіть принаймні три визначення конституційного ладу і проаналізуйте кожне з них.
2. Що означає поняття „мала конституція”?
3. Яка відмінність між поняттями „конституційний лад” і „засади конституційного ладу”
4. Яке поняття є досконалішим „гілка влади” чи „галузь влади” (фр. *separation des pouvoirs*)?
5. Чи є Україна правовою державою? Як це деталізується в Конституції України?
6. В чому суть механізму ваг і стримувань?
7. Чи можна застосовувати принцип механізму Ван і стримувань щодо парламентського чи змішаної республіки?
8. Якими засобами забезпечується охорона конституційного ладу України?
9. Чому місцеве самоврядування в Україні не лише гарантується, а й визнається?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про Раду національної безпеки і оборони України //

- Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 35. - Ст.237.
3. Закон України. Про правовий режим надзвичайного стану. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 23. - Ст.176. (із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003 р., Офіційний вісник України, 2003, № 23, ст..1015).
  4. Закон України. Про правовий режим воєнного стану // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 28. - Ст.224.
  5. Заєць А.П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. - К.: Парламентське вид-во, 1999.- 247 с.
  6. Конституційно-правові засади становлення української державності / В.Я Тацій, Ю.М.Тодика, О.Г.Данилян та ін.; За ред. акад. НАН України В.Я.Тація, акад. АПрН України Ю.М.Тодики.- Х.:Право, 2003.- 328 с.
  7. Скрипнюк О.В. Соціальна правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України. Монографія. - К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000.- 600 с.
  8. Стецюк П. Конституційні характеристики України (спроба формально-юридичного аналізу) // Вибори і демократія. - 2004.- № 1. - С.29-35.
  9. Тодька Ю.Н. Основы конституционного строя Украины. - Харьков: Факт, 1999. - 320 с.
  10. Чушенко В. Проблеми формування соціально-організованого суспільства в Україні // Право України.-2005.-№4.-С. 104-107.
  11. Чушенко В. Соціально-організоване суспільство і формування політичної влади в Україні // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні.-Львів, 2004.

Додаткова література

1. Вовк Д. Проблеми визначення та дії принципу верховенства права в Україні // Право України. - 2003. - № 11.- С.127-130.
2. Гайворонський В. Яким має бути механізм впровадження принципу верховенства права//Право України.-2005.-№10.-С.114-118.
3. Скрипник О. Ідея соціальної справедливості в контексті теорії соціальної, правової держави // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2001.- № 2(25)- С.17-24.
4. Шаповал В. Форма держави в конституційному праві // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. - № 2.- С.47- 58; № 3. – С.65 - 80.
5. Шаповал В. Основні характеристики конституційного права // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. - № 6. - С.60-70.
6. Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991-2001 рр. – К.: Юрінком Інтер, 2001.- 288 с.
7. Яковюк І. Соціальна держава: до визначення поняття. // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2003.- № 2(33)-3(34).- С.213

-224.

Заняття 9, 10. Основи правового положення людини і громадянина в Україні.

1. Поняття та сутність правового положення особи в державі. Особливості конституційно-правового статусу особи в Україні.

2. Принципи правового статусу особи в Україні.

3. Поняття та сутність громадянства. Принципи громадянства України.

4. Підстави набуття громадянства України:

✚ набуття громадянства України за народженням;

✚ поняття, види та порядок натуралізації згідно із законодавством України;

✚ поновлення громадянства України;

✚ інші підстави набуття громадянства України.

5. Припинення громадянства України:

✚ вихід з громадянства України;

✚ особливості втрати громадянства України.

6. Система та повноваження органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства України.

Контрольні запитання:

1. Проаналізуйте поняття людина, особа, громадянин.

2. Назвіть всі підстави набуття громадянства України.

3. Що таке натуралізація?

4. Як реалізується принцип ґрунту у законодавстві України?

5. Назвіть конституційні принципи громадянства України.

6. Назвіть умови прийняття до громадянства України.

7. Хто має право набути громадянство України у спрощеному порядку?

8. В які органи за межами України можна звернутися з питань громадянства?
9. Чому в Україні існує єдине громадянство?
10. Чи може особа мати подвійне громадянство. Проаналізуйте п.2 ст. 9 Закону України „Про громадянство України”.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про громадянство України. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 13. - Ст.3.
3. Закон України. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків // Офіційний вісник України.-2005.-№40.-Ст.2536.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 5 Закону України „Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини”(справа про віковий ценз). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 2 / Відповід. редакт. канд.юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.66-69.
5. Білоскурська О. Щодо поняття конституційних обов'язків //Право України.-2004.-№10.-С.85-88.
6. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібник.- К.:Юрінком Інтер, 2003.- 336 с.
7. Копиленко О. Щодо закону про громадянство України // Право України. – 2001.- № 10. – С.84-88.
8. Махновський І. Конституційно-правовий статус особи (її громадянські права і свободи) //Право України.-2002.-№№7.-С.18-22.
9. Німченко В. Правовий статус особи за Конституцією України // Вісник Конституційного Суду України.- 1998.-№3.-С.35-45.
10. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України. - Харків: «Право».- 1997.- 64 с.
11. Стецюк П. Права людини в системі сучасного українського конституціоналізму // Життя і право. – 2005. – № 5(17). – С.37-40.
12. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2000.- № 4(23)- С.3 -18.
13. Чушенко В. Зміст понять „людина і громадянин” у Конституції України /Вісник ЛНУ ім. І. Франка.Серія юридична. Вип. 37.-С.213-217.

Додаткова література

1. Декларация прав человека и гражданина 1789. - В сб.: Конституции и законодательные акты буржуазных государств (XVII - XIX вв.). Сборник документов. - Москва.: Гос. изд-во юрид. лит., 1957.- С. 250-252.
2. Комментарий законодательства государств-участников СНГ о гражданстве. – М.: Юридическая литература: 1996.- 268с.
3. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України // Право України.-1998.-№ 7.-С.9-14.

Заняття 11, 12. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні.

1. Поняття, особливості основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
2. Класифікація основних прав і свобод людини і громадянина.
3. Особисті права і свободи та конституційні гарантії їх реалізації.
4. Політичні права і свободи та конституційні гарантії їх реалізації.
5. Економічні, екологічні, культурні та інші права і свободи та конституційні гарантії їх реалізації.
6. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
7. Особливості конституційно-правового положення іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. Конституційно-правовий статус іммігрантів.
8. Конституційно-правові основи статусу біженців в Україні. Порядок набуття та втрати статусу біженців в Україні.
9. Особливості правового статусу українців, які проживають за кордоном.

Контрольні запитання:

1. Назвіть критерії класифікації прав і свобод людини і громадянина.
2. Назвіть особисті права і свободи згідно з Конституцією України.
3. Назвіть соціально-економічні права за Конституцією України.

4. Відшукайте в Конституції України статті, що встановлюють обов'язки громадян.
5. Чи можуть особи без громадянства претендувати на статус біженця?
6. Чим відрізняються українці, що проживають за кордоном, від звичайних іноземців?
7. Яка відмінність між біженцем і особою щодо якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання про надання їй статусу біженця?
8. Назвіть права і обов'язки особи, якій надано статус біженця.
9. В чому полягає зміст конституційної свободи світогляду і віросповідання?
10. Назвіть конституційні обов'язки громадян України.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про біженців // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 47. - Ст.250.
3. Закон України. Про правовий статус іноземців // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 16. - Ст.117.
4. Закон України. Про правовий статус закордонних українців // Голос України, 2004, 6 квітня.
5. Закон Української РСР Про свободу совісті та релігійні організації // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 25. - Ст.283. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2140-XII (2140-12) від 19.02.92, ВВР, 1992, N 20, ст.277 N 2295-XII (2295-12) від 23.04.92, ВВР, 1992, N 30, ст.418 Декретом N 12-92 від 26.12.92, ВВР, 1993, N 10, ст. 76 Законами N 3180-XII (3180-12) від 05.05.93, ВВР, 1993, N 26, ст.277 N 3795-XII (3795-12) від 23.12.93, ВВР, 1994, N 13, ст. 66 N 498/95-ВР від 22.12.95, ВВР, 1996, N 3, ст. 11 N 608/96-ВР від 17.12.96, ВВР, 1997, N 8, ст. 62 N 429-IV (429-15) від 16.01.2003, ВВР, 2003, N 10-11, ст. 87).
6. Закон України. Про освіту. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 34, ст.451. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 608/96-ВР від 17.12.96, ВВР, 1997, N 8, ст. 62 N 178-XIV (178-14) від 14.10.98, ВВР, 1998, N 48, ст.294)(Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2628-III (2628-14) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 49, ст.259 N 2887-III (2887-

- 14) від 13.12.2001, ВВР, 2002, N 11, ст. 80 N 2905-III (2905-14) від 20.12.2001, ВВР, 2002, N 12-13, ст.92 N 380-IV (380-15) від 26.12.2002, ВВР, 2003, N 10-11, ст.86 N 1158-IV (1158-15) від 11.09.2003 N 1344-IV (1344-15) від 27.11.2003 N 1377-IV (1377-15) від 11.12.2003).
7. Закон України. Про об'єднання громадян // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 34. - Ст.504. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 3582-XII (3582-12) від 11.11.93, ВВР, 1993, N 46, ст.427 N 642/97-ВР від 18.11.97, ВВР, 1998, N 10, ст. 36 N 655-XIV (655-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 26, ст.220 N 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, N 9, ст.38 N 2651-III (2651-14) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 44, ст.232 N 762-IV (762-15) від 15.05.2003.
  8. Закон України. Про звернення громадян // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 47. - Ст.256. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 653-XIV (653-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 26, ст.219) N 1294-IV (1294-15) від 20.11.2003).
  9. Закон України. Про внесення змін до Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 33. - Ст.270. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 1325-XIV (1325-14) від 21.12.99, ВВР, 2000, ВВР, 2003, N 27, ст.209 N 744-IV (744-15) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.234).
  10. Закон України. Про політичні партії в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 23. - Ст.118.
  11. Закон України. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні // Голос України, 2003, 26 квітня.
  12. Білокурська О. Щодо поняття конституційних обов'язків // Право України. – 2004. - № 10. – С.85-88.
  - 13.Гладкіх В. Соціальні права громадян в аспекті формування України як соціальної держави//Право України.-2005.-№10.-С.57-60.
  14. Олійник О. Конституційне право на особисту недоторканість: поняття та характерні риси // Право України., - 2000. - № 12.- С.33 -36.
  - 15.Шепелева Н. До питання про зміст конституційного права на життя // Вісник Конституційного Суду України.-2005.-№3.-С.101-102.
  16. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., Наук. думка, 1992.
  17. Ковалишин І. Правовий статус біженців як вид правового статусу іноземців // Право України. – 2001. - № 2. – С.38-42.
  - 18.Ковалишин І.Проблеми удосконалення визначення поняття „біженці” у законодавстві України // Право України.-2005.-№11.-С.60-63.
  19. Москаль Г. Правовий статус закордонного українця – особливий (спеціальний) вид правового статусу іноземця // Право України. – 2004. - № 10. – С.35-38.
  20. Чехович С. Інститут права притулку як конституційно-правова гарантія захисту прав людини // Право України . – 2000. - № 4. – С.14-

17.

Додаткова література

1. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., Наук. думка, 1992.
2. Васьковська О. До проблеми удосконалення законодавства про свободу мирних зборів // Право України.-2005.-№11.-С.89-90.
3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібник.- К.:Юрінком Інтер, 2003.- 336 с.
4. Погорілко В.Ф., Головченко В.В., Сірий М.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. - К.: Ін-юре. - 1997. - 49с.
5. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України. - Харків: «Право».- 1997.- 64 с.
6. Соколенко Ю. Поняття культурних прав і свобод людини та громадянина // Право України. – 2005. - № 2. С.- 27-32.

Тема 13. Конституційно-правові основи державно-територіального устрою України.

1. Поняття державно-територіального устрою України. Принципи територіальної організації України.
2. Державна територія України: поняття, основні етапи формування, склад. Конституційно-правовий статус Державного кордону України.
3. Адміністративно-територіальний поділ України: поняття, система, перспективи розвитку.
4. Конституційно-правовий статус столиці України.
5. Особливості статусу інших територій та адміністративно-територіальних одиниць України.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення державного устрою.
2. Що означає поняття „територіальний устрій”?
3. Назвіть сучасні проблеми державно-територіального устрою України.
4. Яким є адміністративно-територіальний поділ України?

5. Чому столиця держави повинна мати особливий статус?
6. В чому особливий статус міста Севастополя?
7. Які перспективи розвитку адміністративно-територіального поділу України?
8. Назвіть конституційні принципи державно-територіальної організації України?
9. Яким населеним пунктам може бути надано статус гірських?
10. Яке призначення Державного кордону України?

Основна література

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
3. Закон України. Про правонаступництво України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 46, ст.61.
4. Закон України. Про державний кордон України. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 2. - Ст.5. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 245/96-ВР від 18.06.96, ВВР, 1996, N 37, ст.167 N 662-IV (662-15) від 03.04.2003, ВВР, 2003).
5. Закон України. Про статус гірських населених пунктів в Україні // Відомості Верховної Ради.- 1995.- N 56.
6. Закон України. Про столицю України – місто-герой Київ // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 11. - Ст.79.
7. Борденюк В. Конституційно-правові аспекти вдосконалення організації виконавчої влади та місцевого самоврядування у містах Києві та Севастополі // Вісник Конституційного Суду України. - 2004.- № 3.- С.49-58; № 4.- С.27-35.
8. Журавський В. Щодо реформи адміністративно-територіального устрою України //Право України.-2005.-№8.-С.16-19.
9. Вовк Ю. Ідея федералізму в Україні у контексті посилення впливу регіонів // Право України. – 2004. - № 10. – С.19-21.
10. Корнієнко М. Чи потрібні Україні федералізація або автономізація // Вибори і демократія. 2004.- № 2. – С.66-68
1. Пархоменко В. Яким бути закону про статус Севастополя // Віче. – 2004. - № 1. – С. 43-44.
2. Стичинський Б. Самоврядування столиці. Соціально-правовий аспект. // Віче.- 2003.- № 2.- С.37-39.
3. Шаповал В. Територіальна організація держави в конституційному

праві // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. – № 5. – С.43-54.

Додаткова література

1. Батанов О. Органи самоврядування населення. Як вони бачаться в Києві // Віче.- 2002.- № 10.- С.5-11.
2. Вінграновський М. Чотирнадцять столиць України. Короткі нариси з її історії. – Одеса: Маяк, 1996.- 56 с.
3. Орзіх М. Конституційні засади реорганізації державного устрою України в умовах адміністративної реформи // Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Випуск 12. – Одеса: Юридична література, 2001.- С. 9- 12.
4. Орзіх М. Інноваційна реконструкція адміністративно-територіального устрою України//Право України.-2005.-№7.-С.11-15.
5. Цимбалістий Т.О. Державний кордон України: конституційно-правовий статус: Навчальний посібник. – Хмельницький: Видавництво НАПВУ, 2000.- 204 с.
6. Шаповал В. Державний устрій України: політико-правовий аспект проблеми // Українське право. - 1996. - № 1.- С.7-16.

Заняття 14. Україна – суверенна національна держава.

1. Поняття суверенітету в конституційному праві. Народний суверенітет. Національний суверенітет. Державний суверенітет.
2. Політико-правове оформлення України як суверенної національної держави. правонаступництво України.
3. Державно-правові ознаки суверенітету України.
4. Конституційно-правовий статус державних символів України
5. Конституційно-правове регулювання державної мови, офіційної назви держави, столиці, державних нагород та інших атрибутів державності.
6. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.

Контрольні запитання:

1. Яка відмінність між поняттями державний суверенітет і народний суверенітет?
2. Що означає поняття національний суверенітет? Чи має воно право на існування?

3. Як узгоджується принцип права нації на самовизначення і невтручання у внутрішні справи держави?
4. Які функції виконують державні символи?
5. Назвіть атрибути Української держави.
6. Яка відмінність між поняттями державна мова і офіційна мова?
7. Назвіть вимоги щодо використання Державного герба України?
8. Назвіть вимоги щодо використання Державного прапора України.
9. Яка відмінність між корінним народами і національними меншинами?
10. Назвіть права національних меншин України.

Основна література

1. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38.- Ст. 502.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
3. Закон Української РСР. Про мови в Українській РСР // Відомості Верховної Ради (ВВР) 1989, N 45, ст.631 (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 75/95-ВР від 28.02.95, ВВР 1995, N 13, ст.85 N 594-IV (594-15) від 06.03.2003, ВВР, 2003, N 24, ст.159).
4. Закон України. Про правонаступництво України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 46, ст.61.
5. Закон України. Про національні меншини в Україні. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 36. - Ст.529.
6. Закон України. Про захист суспільної моралі // Голос України, 2004, 13 січня.
7. Биков О.М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: Монографія. - К.: Ін-ст держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2001. – 354 с., (60-106).
8. Демченко Т.,Філіпчук І. Українська мова – правові проблеми // Право України.- 1996.- № 7.- С.47-50.
9. Махновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість//Право України.- 2005.-№7.-С.25-30.
- 10.Пліско В. Щодо правової визначеності поняття „національна меншина” //Право України.-2005.-№7.-С.104-106.
11. Рябошапка Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917-2000): Монографія.- Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.Івана Франка, 2001.- 484 с. (С.367-472).

12. Стецюк П. Державні символи України: конституційно-правова характеристика // Вісник Конституційного Суду України. 2004.- № 6. - С. 103-115.
13. Стецюк П. Офіційна назва держави: конституційно-правова характеристика // Правова держава. - К., 2004. Вип. 24.- С.147-154.
14. Шаповал В. Форма держави в конституційному праві // Вісник Конституційного Суду України. – 2003-№ 2.-С.47- 58; № 3.- С.65 -80.
15. Шаповал В. Питання конституційної правосуб'єктності народу / Проблеми державотворення і захисту прав людини / Матеріали 8 науково-практичної конференції.-Львів, 2002.-С.133-134.

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її в навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування державної мови). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.486-490.
2. Закон України. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків від 08.09.2005 року // Офіційний вісник України. – 2005.- №40.-Ст.2536.
3. Указ Президента України „Про Національну програму „Закордонне українство” на період до 2005 року // Урядовий кур’єр.- 2001.- 10 жовтня.
4. Губарева Т.В., Малков В.П. Государственный язык и его правовой статус // Государство и право.- 1999.- № 7.- С.5-13.
5. Дзюба І. Сучасна мовна ситуація в Україні // Урядовий кур’єр. -2000.- 20 квітня.
6. Стецюк П. Україна як національна держава: конституційно-правова характеристика. - Проблеми державотворення і захисту прав людини. Матеріали УІІ регіональної науково-практичної конференції. 13-14 лютого 2003 р. м. Львів. - Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003.- С185-188

Заняття 15. Конституційно-правові основи організації державної влади в Україні та народного волевиявлення.

1. Державний орган: поняття, види, конституційні принципи побудови і діяльності в Україні. Конституційна система державних органів в Україні.

2. Поняття та принципи виборчого права в Україні.
3. Поняття та види виборчих систем. Виборча система в Україні.
4. Поняття та види референдумів в Україні. Конституційно-правові основи проведення референдумів в Україні.

Контрольні запитання:

1. Яка відмінність між мажоритарною і пропорційною виборчими системами?
2. Дайте визначення поняттям активне і пасивне виборче право.
3. Що означає поняття „вільні вибори”?
4. Як Ви розумієте поняття „демократія”?
5. Назвіть основний конституційний принцип діяльності державних органів.
6. Дайте визначення прямої демократії?
7. Які способи реалізації представницької демократії?
8. Дайте визначення виборам.
9. Чи є відмінність між поняттями державний орган і орган державної влади?
- 10 Дайте визначення поняття референдуму.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Закон України. Про всеукраїнський та місцеві референдуми // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 33, ст.443.
4. Закон України. Про Центральну Виборчу Комісію України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 5. - Ст.17 (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003 р.).
5. Закон України. Про внесення змін до Закону України „Про вибори Президента України” // Голос України. – 2004, 16 квітня.
6. Закон України. Про вибори народних депутатів України // Голос України. – 2004, 20 квітня.

7. Закон України. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Голос України. – 2004, 23 квітня.
8. Паламарчук М. Всеукраїнський референдум у політичній системі України//Право України.-2005.-№5.-С.42-45.
9. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Референдуми в Україні: історія та сучасність: Монографія.- К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000.- 248 с.
10. Чушенко В. Історичні традиції і форма правління сучасної України / Драгоманівський збірник.-Л.. 1996.
11. Шаповал В. Конституційні механізми реалізації народного суверенітету // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. № 5.- С.77- 97; № 6. – С.83-102.
12. Шаповал В. Референдум як форма безпосередньої демократії.-Вибори та демократія.-2005.-№3.-С.4-18

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 63 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 43 Закону України „Про вибори народних депутатів України”(справа про виборчу квоту). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2001-2002. Кн. 3 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2002.- С.162-166.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності проекту закону України „Про внесення змін до Конституції України за результатами всеукраїнського референдуму за народною ініціативою” вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 76, 80, 90, 106 Конституції України). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 2 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.123-128.
3. Борденюк В. Верховна Рада України і представницькі органи місцевого самоврядування в механізмі держави // Вісник Конституційного Суду України.-2005.-№1.-С. 58-69.
4. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.М. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Концерн „Видавничий дім „Ін Юре”, 2003. – 672 с.
5. Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади

//Право України. - 1997.-№ 1.-С-44-52.

6. Reformy prawa wyborczego w Polsce i na Ukrainie. Wyzsza Szkoła Administracji i Zarzadzania w Przemyslu, Zeszyty naukowe nr.14. - Przemysl, 2004.

Заняття 16. Конституційний статус Президента України.

1. Поняття, правова природа та призначення інституту глави держави.
2. Становлення інституту глави держави в Україні.
3. Конституційно-правові основи обрання Президента України (загальна характеристика).
4. Повноваження Президента України. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України, як гарант захисту прав і свобод людини і громадянина.
5. Взаємовідносини Президента України з іншими органами державної влади.
6. Припинення повноважень Президента України. Імпічмент Президента України.

Контрольні запитання:

1. Чому у 1991 році в Україні було введено пост Президента?
2. Визначіть місце Президента України у системі органів державної влади.
3. Президент України – офіційна особа чи посадова особа?
4. Назвіть атрибути Президента України.
5. Якими нормативними актами супроводжувалося правління Президента України?
6. Які вимоги пред'являються до кандидата у Президенти України?
7. Яким можуть бути правові наслідки використання права вето?
8. Назвіть представницькі повноваження президента України.
9. Назвіть повноваження президента України як гаранта прав і свобод людини.
10. Які повноваження Президента України у сфері національної безпеки і

оборони?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Закон України. Про Центральну Виборчу Комісію України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 5. - Ст.17 (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003 р.).
4. Закон України. Про Раду національної безпеки і оборони України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 35. - Ст.237.
5. Закон України. Про місцеві державні адміністрації // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21 - Ст.190.
6. Закон України. Про внесення змін до Закону України „Про вибори Президента України” // Голос України. – 2004, 16 квітня.
7. Агафонов С. Історичний розвиток інституту глави держави // Право України. – 2001.- № 7.- С. 102-104.
8. Бурчак Ф. Г. Президент України. - К.: Ін Юре, 1997. – 24с.
9. Кривенко Л. Президент України: еволюція конституційно-правового статусу // Віче.-1998.- № 10.
10. Кривенко Л. Конституційна відповідальність глави держави // Віче.- 2001- № 10.- С.3-18.
- 11.Тодыка Ю.Н., Яворский В.Д. Президент Украины: конституционно-правовой статус. Монография. – Х.: “Факт”, 1999. – 256 с.

Додаткова література

1. Аверьянов В. Український уряд у вимірі конституційно-правових вимог // Вибори і демократія. 2004.- № 2. – С.58-65.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Б.Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В.Баулін та ін.: ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П.Битяк, Ю.М. Грошевой та ін.- Харків: Видавництво «Право»; К.:Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с. (С.479-545).
3. Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. Інститут імпичменту: Порівняльний політико-правовий аналіз. – К.: Юридична думка, 2004. – 176 с.
4. Президент України та державна регіональна і муніципальна політика. Збірник матеріалів та документів / Упоряд. О.Іщенко, В.Кампо, М.Пухтинський, В.Тихонов / За заг.ред.О.Дьоміна.- К.Логос, 2002 – 236с.
5. Серьогіна С. Сутність інституту глави держави та його еволюція у

- світовій державно-правовій практиці // Вісник Академії правових наук України.- Харків, 2000.- № 4(23)- С.54 - 65.
6. Науково-практичний коментар Закону України „Про вибори Президента України” / За ред. Ю.Б.Ключковського. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 408 с
  7. Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади //Право України. - 1997.-№ 1.-С-44-52.

Заняття 17. Верховна Рада – парламент України.

1. Поняття та сутність парламенту. Конституційна природа та ознаки парламенту України.

2. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України.

3. Функції та повноваження парламенту України.

4. Конституційні основи законотворчої діяльності Верховної Ради України.

5. Поняття, форми, мета парламентського контролю в Україні.

Контрольні запитання:

1. Назвіть функції парламенту України.
2. В чому суть представницької функції Верховної Ради України?
3. Які повноваження Голови Верховної Ради України?
4. Назвіть органи Верховної Ради України.
5. Назвіть акти, що приймає парламент України.
6. У яких випадках можуть скликатися позачергові і надзвичайні сесії парламенту України?
7. Назвіть суб'єктів законодавчої ініціативи.
8. Після яких обов'язкових дій закон набирає чинності?
9. Дайте визначення поняття і назвіть суб'єктів, що можуть здійснювати парламентський контроль.
10. Чи можна стверджувати про існування парламентаризму в Україні?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Закон України. Про вибори народних депутатів України // Голос України. – 2004, 20 квітня.
4. Регламент Верховної Ради // Відомості Верховної Ради України -1994.- № 35 (із змінами - ВВР-1997.-№ 29, та інш.).
5. Кривенко Л.Т. Необхідно модернізувати конституційне визначення Верховної Ради України // Вісник Академії правових наук України, № 4(35).- Харків, 2003. - С. 37-51.
6. Майданик О. Поняття і сутність парламентського контролю // Право України, - 2004. - № 10. – С.12-25.
7. Шаповал В.М. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні: Навч.посіб. - К.:УАДУ, 2000.- 216 с.

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 75, 82, 84, 91, 104 Конституції України (справа щодо повно важності Верховної Ради України) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 4 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2004.- С.52-60.
2. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України „Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України” (справа про утворення фракцій у Верховній Раді України) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.319-325.
3. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект). Монографія. Харків, 2004.- 192 с.
4. Журавський В.С. Становлення та розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми) – К.:Парламентське видавництво, 2002.- 344 с.
5. Копиленко О., Мурашин Г. Деякі методологічні аспекти наукового забезпечення законодавчого процесу // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2003.- № 2(23)- 3(33).- С.132-142.
6. Кривенко Л. Конституційна модель Верховної Ради. Повернення до майбутнього // Віче. – 2002.- № 10 .- С.17-23.
7. Плющ І. Доктрина і практика українського парламентаризму: „на

- грунті історичного прецеденту” // Право України, - 2001. - № 10. – С.3-12.
8. Тененбаум А. Статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і прогаліни в Законі // Право України, - 1999. - № 2. – С.101-122.
9. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. Ю.С.Шемшученка.-К.:Парламентське вид-во,-1999.- 368с.

Заняття 18, 19. Структура Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус народного депутата України.

1. Загальна характеристика конституційного складу та структури Верховної Ради України.
2. Основи конституційно-правового статусу народного депутата України.
3. Повноваження народного депутата України у Верховній Раді України та її органах.
4. Повноваження народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами. Установами організаціями, засобами масової інформації.
5. Гарантії депутатської діяльності. Депутатський імунітет. Депутатський індемнітет.
6. Конституційно-правовий статус депутатських фракцій та їх коаліцій.
7. Порядок утворення, призначення та повноваження комітетів Верховної Ради України.
8. Тимчасові спеціальні та тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.
9. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України. Заступники Голови Верховної Ради України.
10. Рахункова палата України: порядок утворення, завдання.
11. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок заміщення та припинення повноважень, права, обов'язки, повноваження,

акти.

Теми для обговорення.:

1. Переваги і недоліки двопалатного парламенту.
2. Чи потрібен інститут депутатського імунітету.
3. Ефективність депутатського запиту і депутатського звернення.
4. Набуття статусу народного депутата України.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Закон України. Про Рахункову палату // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, N 43, ст.212.
4. Закон України. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 20. - Ст.99.
- 5.
6. Закон України. Про статус народного депутата України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 3, ст. 17(В редакції Закону від 22.03.2001, ВВР, 2001, 42, ст. 212, із змінами, внесеними згідно із Законами від 04.07.2002, ВВР, 2002, № 35, ст.264, від 12.09.2002, ВВР, 2002, №43, ст.314).
7. Закон України. Про комітети Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 19. - Ст.134 (Із змінами, внесеними згідно Закону від 14.07.98 р., ВВР, 1998, № 40-41, ст.. 250, Закону від 10.02.2000 р., ВВР, 2000, № 12, ст..96, Закону від 22.02.2000 р., ВВР, 2000, № 13, ст.. 107).
8. Григоренко А. Юридичні колізії принципу несумісності поєднання посад народним депутатом України та міжнародна практика // Право України. – 2003.- № 6.- С.97-100.
9. Добкін М. Гарантії забезпечення статусу народного депутата України // Право України. – 2003.- № 11.- С.123-126.
- 10.Ковальчук О. Двохпалатний парламент: яким він може бути в Україні // Право України, - 2004. - № 7. – С.118-121.
11. Колесник К. Особливості парламентської етики в Україні // Право України. – 2004.- № 6.- С.84-85.
12. Косинський В. Законодавчий процес та процедур, їх основні стадії і етапи // Право України. – 1999.- № 6. – С.26-30.
- 13.Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика / Відп. ред. Член.-кор. АПрН України О.Н.Ярмиш: Монографія.- Харків: Вид-во

Нац. у-ту внутр.справ, 2004.- 450 с.

14. Роговенко Д. До питання про статус Рахункової палати України // Право України, - 2004. - № 7. – С.121-125.
15. Шаповал В. Термін „більшість” і „вето” в конституційному праві // Вісник Конституційного Суду України. - 2002.- № 6.- С.44-54.

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду України „Про офіційне тлумачення статей 58, 78, 81 Конституції України та статей 243/21, 243/22, 243/25 Цивільного процесуального кодексу України (у справі щодо несумісності депутатського мандату) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.7-13.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частини другої і третьої статті 84 та частини другої і четвертої статті 94 Конституції України (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.257-263.
3. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та Служби Безпеки України щодо офіційного тлумачення статті 86 Конституції України та статей 12,19, Закону України „Про статус народного депутата України” (справа про запити народних депутатів України) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.375380.
4. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканість) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.469-476.
5. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Б.Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В.Баулін та ін.: ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П.Битяк, Ю.М. Грошевой та ін.- Харків: Видавництво «Право»; К.:Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с. (384-392423-431).
6. Грищенко О. Сутність і призначення Рахункової палати : проблемні питання // Право України, - 2004. - № 10. – С.106-109.
7. Закоморна К. Особливості законодавчого регулювання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Право

України, - 2000. - № 1. – С.47-49.

8. Селиванов А. Проблемні аспекти законотворчого процесу та їх відображення в рішеннях Конституційного Суду України // Право України. – 2004.- № 9.- С.34-36.

Заняття 20. Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади.

1. Поняття виконавчої влади та її функції. Система органів виконавчої влади в Україні.
2. Порядок утворення, склад та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України.
3. Центральні органи виконавчої влади в Україні: поняття, види, призначення.
4. Місцеві органи виконавчої влади: види, призначення, повноваження.
5. Конституційні основи адміністративно-правової реформи в Україні.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Закон України. Про місцеві державні адміністрації // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21 - Ст.190.
4. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 120 Конституції України (справа про суміщення службової діяльності керівників органів виконавчої влади) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2002-2003. Кн. 4/ Відповід. редакц. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2004.- С.43-46.
5. Аверьянов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог // Право України. – 2003.- № 9. – С.2430.
6. Аверьянов В. Уряд у механізмі поділу влади: недосконалість вітчизняної конституційної моделі // Право України. – 2005. № 4. – С.10-15.
7. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України (конституційний аспект) // Право України. – 2002. № 12. –

С.23-27.

8. Єрмолін В. До питання про співвіднесення понять виконавчої влади і державного управління // Право України. – 2002. № 9. – С.29-32.
9. Коваленко А.А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія і практика: Монографія / Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002.- 509 с.
16. Пахомов І. Конституція України і виконавча влада // Право України. – 2002.- № 9. – С.38-40.

Додаткова література

1. Авер'янов В. Виконавча влада в Україні та її правове регулювання // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2003.- № 2(23)-3(33).- С.238-253.
2. Авер'янов В. Український уряд у вимірі конституційно-правових вимог // Вибори і демократія. 2004.- № 2. – С.58-65.
3. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг.ред.В.Б.Авер'янова – К.:Факт, 2003.- 384 с. (С.73-100).
4. Коваленко А. У чому сила виконавчої влади: особливості її функціонування в перехідному суспільстві // Віче, 2004.- №7.- С.46-50.
5. Коліушко І., Тимощук В. Про запровадження у сферу виконавчої влади посад державних політичних діячів // Право України. – 2000. № 2. – С.1013.
6. Коліушко І. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. Монографія. – К.Факт, 2002.- 260с. (С.11-57).
7. Конституційно-правові засади становлення української державності / В.Я Тацій, Ю.М.Тодика, О.Г.Данилян та ін.; За ред. акад. НАН України В.Я.Тація, акад. АПрН України Ю.М.Тодики.- Х.:Право, 2003.- 328 с. (208-231).
8. Органи державної влади України: Монографія / За ред. В.Ф. Погорілка. - К.: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2000.-248с.
9. Цветков В. Державне управління: теорія, методологія, практика // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2003.- № 2(23)-3(33).- С.254-272.

Заняття 21. Теоретичні основи місцевого самоврядування.

Поняття та система місцевого самоврядування в Україні.

1. Основні теорії походження місцевого самоврядування.

2. Загальна характеристика сучасних моделей місцевого самоврядування.

3. Становлення інституту місцевого самоврядування в Україні: історико-правовий огляд.

4. Поняття, система та основні принципи місцевого самоврядування України.

5. Правова, організаційна, матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування.

6. Територіальна громада: поняття, ознаки, види.

7. Форми діяльності територіальної громади.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення поняття місцевого самоврядування.

2. Назвіть теорії місцевого самоврядування.

3. Охарактеризуйте основні моделі місцевого самоврядування.

4. Назвіть принципи місцевого самоврядування.

5. Чому місцеве самоврядування притаманне сучасним цивілізованим державам?

6. Яке значення Європейської хартії місцевого самоврядування для українського законодавства?

7. Назвіть елементи системи місцевого самоврядування в Україні.

8. Що складає матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування в Україні?

9. Яке значення статут територіальної громади?

10. Чи можуть бути обмежені права територіальної громади?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170 (Із змінами, внесеними згідно із Законами від 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 16.07.99 р., ВВР, 1999, № 41, Ст.372, 11.01.00 р., ВВР, 2000, № 9, Ст.67, 22.06.2000 р., ВВР, 2000, № 46, Ст.393, 21.12.2000 р., ВВР, 2001, № 9, Ст.39, 17.05.01 р., ВВР, 2001, № 31, Ст.149, 29.05.2001р., ВВР, 2001, № 32, Ст.172, 07.06.018 р., ВВР, 2001, № 33, Ст.175, від 06.03.2203 р., ВВР, 2003, № 24, Ст.159, від 22.05.2003 р.,

- Голос України, 2003, 19 чевня).
3. Закон України. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Голос України. – 2004, 23 квітня.
  4. Європейська хартія місцевого самоврядування // Віче. – 2000.- № 3.- С. 43-50.
  5. Батанов О. Статут територіальної громади – основний нормативний акт місцевого самоврядування //Право України- 2004.- № 7.- С.30-34.
  6. Борденюк В. Місцеве самоврядування в механізмі держави: конституційно-правовий аспект // Право України. – 2003. № 4. – С.12-17.
  7. Бориславська О. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад: Монографія.-Львів, ПАІС,2005.
  8. Волков В. Правові та практичні проблеми розвитку законодавства про місцеве самоврядування в Україні // Вісник Академії правових наук України.- Харків, 2003.- № 2(33)-3(34).- С.324-335.
  9. Головченко В. Конституційні принципи місцевого самоврядування // Право України. – 1998.- № 3. – С.14-18.
  10. Гураль П. Поняття та сутність територіальної громади // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - Львів.-2000. - № 35. - С.200-208.
  10. Гураль П. Статут територіальної громади як джерело муніципального права // Вісник Львівського університету. Серія юридична.- Львів.- 2001. - № 36. - С.223-229.
  - 11.Куйбіда В., Чушенко В. Поняття місцевого самоврядування в Україні // Право України. - 1998. - № 5.- С.17-20.
  - 12.Данількевич М., Величко Ю. Статут територіальної громади міста – нове явище у праві України // Право України.-2002.-№4.-С.27-29.
  - 13.Деля Ю. Місцеве самоврядування як право територіальної громади //Право України.-2005.-№5.-С.45-49.
  - 14.М’ягченко М. Про визначення поняття „органи самоорганізації населення” // Право України. - 2002. - № 6.- С.46-48.
  - 15.Хоменець Р. Щодо визначення поняття місцевого самоврядування // Право України.-2002.-№4.-С.29-31.

Додаткова література.

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статей 6, 11, 16, 26, 42, 51, 52, 53, 54, 61, 62, 63, 78, 79, та „Прикінцевих та перехідних

- положень” Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” (справа про місцеве самоврядування) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 2/ Відповід. редакт. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.3-12.
2. Батанов О.В. Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні: Монографія. - К.: Ін-т держави і права НАН України, 2001.- 260 с.
  3. Борденюк В. Теоретичні аспекти співвідношення правових актів державного управління та актів місцевого самоврядування // Право України. – 2004. № 11. – С.16-20.
  4. Кампо В. Місцеве самоврядування в Україні. - К.: Ін Юре, 1997. – 36с.
  5. Кампо В. Європейська модель. До стрибнути чи дозріти ? // Віче,- 2003.- № 2. – С.40-42.
  6. Ключковський Ю. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні // Вибори та демократія.-2005.-№2.-С.89-97.
  7. Куйбіда В.С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні. – Львів: Літопис, 2001.- 375 с.

Заняття 22, 23. Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція.

1. Конституційно-правова характеристика Рад – представницьких органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів.
2. Порядок формування, структура, повноваження, форми діяльності сільських, селищних, міських Рад.
3. Порядок формування, структура, повноваження, форми діяльності обласних та районних рад.
4. Порядок формування, склад, повноваження виконавчих комітетів рад.
5. Конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови.
6. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради.
7. Конституційно-правовий статус органів самоорганізації населення.
8. Гарантії місцевого самоврядування.
9. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Контрольні запитання:

1. Чиї інтереси представляють районні та обласні ради?
2. Який статус виконавчих комітетів рад?
3. Назвіть форми діяльності сільських, селищних, міських рад.

4. Коли починають ся і закінчуються повноваження сільського, селищного, міського голови?
5. Назвіть випадки дострокового припинення ради.
6. Дайте визначення поняттю місцевої ініціативи.
7. Дайте визначення поняттю громадські ініціативи.
8. Які питання можуть вирішувати органи самоорганізації населення.
9. Яка відмінність між органами самоорганізації населення і товариством співвласників багатоквартирного будинку?
10. Назвіть форми реалізації депутатом місцевої ради своїх повноважень у виборчому окрузі.

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170 (Із змінами, внесеними згідно із Законами від 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 16.07.99 р., ВВР, 1999, № 41, Ст.372, 11.01.00 р., ВВР, 2000, № 9, Ст.67, 22.06.2000 р., ВВР, 2000, № 46, Ст.393, 21.12.2000 р., ВВР, 2001, № 9, Ст.39, 17.05.01 р., ВВР, 2001, № 31, Ст.149, 29.05.2001р., ВВР, 2001, № 32, Ст.172, 07.06.018 р., ВВР, 2001, № 33, Ст.175, від 06.03.2203 р., ВВР, 2003, № 24, Ст.159, від 22.05.2003 р., Голос України, 2003, 19 чевня).
3. Закон України. Про статус депутатів місцевих рад // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 40. - Ст.290.
4. Закон України. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - Ст.175. (із змінами, внесеними згідно із Законом від 19.06.2003 р., Урядовий кур'єр, 2003, 11 липня).
5. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади // Право України. - 2001 - № 10- С.20-24.
6. Лабенська Л. Взаємодія депутатів місцевих рад із сільським, селищним, міським головою: деякі питання // Право України. - 2003. - № 11.- С.23-26.
7. Любченко П. Переваги і недоліки пропорційної виборчої системи при формуванні місцевих рад//Право України.-2005.-№8.-С.11-16.
8. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Б.Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В.Баулін та ін.: ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П.Битяк, Ю.М. Грошевой та ін.- Харків: Видавництво «Право»; К.:Концерн «Видавничий

Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с. (722-734).

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 38 Закону України „ Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів (справа про охорону трудових прав депутатів місцевих рад) – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2001-2002. Кн. 3/ Відповід. редакт. канд.юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2002.- С.220-225.
2. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.:Атіка, 2000.- 304 с. (39-45).
3. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.М. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.:Концерн „Видавничий дім „Ін Юре”, 2003. – 672 с. (с.601-610).
4. Закон про місцеве самоврядування в Україні. Науково-практичний коментар.- К.: Інститут законодавства Верховної Ради України.- 1999.- 395с. (С.278-284).
5. Муніципальне право України. Підручник / В.Ф.Погорілко, О.Ф.Фрицький, О.М.Баймуратов та ін.; За ред. В.Ф.Погорілка, О.Ф.Фрицького.- К.: Юрінком Інтер, 2001.- 352 с. (С.233-265).

Заняття 24. Автономна Республіка Крим.

1. Поняття та види автономії. Автономія в унітарній державі.
2. Створення Автономної Республіки Крим в складі України.

Конституція АРК.

3. Конституційно-правові особливості Автономної Республіки Крим.

Конституція АРК.

5. Верховна Рада Автономної Республіки Крим: порядок формування, склад, структура, повноваження.

6. Особливості функціонування органів виконавчої та судової влади та органів місцевого самоврядування у Автономній Республіці Крим.

7. Представник Президента України в Автономній Республіці Крим.

Контрольні запитання:

1. Назвіть види автономії.

2. В чому суть національно-територіальної автономії?
3. Які ознаки АРК, як адміністративно-територіальної одиниці України?
4. Яка відповідальність Представника Президента у АРК?
5. Який порядок заміщення Голови Ради Міністрів АРК?

Основна література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 29. - Ст.191.
3. Закон України. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 5-6. - Ст.43.
4. Закон України. Про представництво Президента України в Автономній Республіці Крим // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 21. - Ст.158.
5. Закон України. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Голос України. – 2004, 23 квітня.
6. Копиленко О. Від Конституції України до Конституції Автономної Республіки Крим // Право України. – 1999. - № 3. – С.9-14.
4. Чубаров Р. Конституція Автономної Республіки Крим. Позиція права чи позиція політичної доцільності // Віче.- 2003.- № 5. - С.49-56.
5. Семак В.И., Дубровский В.Ф., Паршичева И.Е. Конституція Автономной Республіки Крым. Учебное пособие. – Сімферополь, 1999. – 172 с.

Додаткова література

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Регламенту Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Положення про Рахункову Палату Автономної Республіки Крим, Положення про порядок управління майном Автономній Республіці Крим або передане їй в управління, затверджених відповідними постановами Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим „Про заходи щодо посилення кадрової роботи в Автономній Республіці Крим” (справа про правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 2 / Відповід. редакц. канд..юрид.наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.276-301.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Конституції Автономної Республіки Крим та Закону України „Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим” (справа про Конституцію Автономної Республіки Крим). – В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2002-2003. Кн. 4 / Відповід. редакц. канд. юрид. наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2004.- С.80-98.
3. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Б.Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В.Баулін та ін.: ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П.Битяк, Ю.М. Грошевой та ін.- Харків: Видавництво «Право»; К.:Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с. (674-695).
4. Копиленко О.Л. Конституція Автономної Республіки Крим: проблеми прийняття, затвердження, реалізації. - К., 2001.-362 с.
5. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу. - К.:Таксон, 2002.- 342 с.
6. Чубаров Р. Кримская Автономия. Стоки и первые годы становления (1991-1992 гг.) // Віче.- 2001.- № 1.- С.146-156.

Навчальне видання

Левицька Галина Романівна,
асистент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Луць Зоряна Іванівна,
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права

Стецюк Петро Богданович,
кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник
Львівського національного університету імені Івана Франка

Чушенко Віталій Іванович,
кандидат юридичних наук, професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ПРОГРАМА КУРСУ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 7.060101 – „ПРАВознавство”

для студентів юридичного факультету

Відповідальний за випуск - доц. Л.В.Бориславський
Макетування – Н.З.Перетятко

Умовних друкованих аркушів – 4,5. Тираж – 300

Надруковано малим видавничим центром юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м.Львів, вул.Січових Стрільців, 14.

